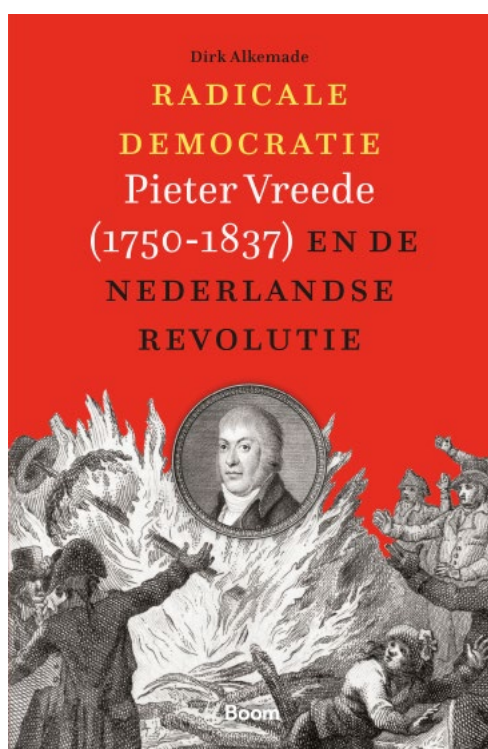

RADICALE DEMOCRATIE

Pieter Vreede (1750-1837) en de Nederlandse revolutie

Piet van der Plas

Dirk Alkemade promoveerde in 2025 op de revolutionair Pieter Vreede

Eeuwenlang gold democratie als een gevaarlijke regeringsvorm. Dat veranderde eind achttiende eeuw, toen radicale revolutionairen in Nederland strenden voor vrijheid, gelijkheid en volksinvloed. *Pieter Vreede* (1750-1837) was een van de leiders van deze radicale beweging. De historicus *Dirk Alkemade* heeft in zijn proefschrift *Radical democracy* laten zien wat Vreede op gang heeft gebracht.

Vreede is geboren in Leiden in een doopsgezinde familie van handelaars in wol en stoffen. Hij kiest zijn eigen route, wordt lid van allerlei verenigingen en sociëteiten die in zijn tijd in de mode raken, van de vrijmetselarij tot letterkundige genootschappen. Vreede ontpopt zich tot een klassiek republikein, die in zijn gedichten schrijft dat niet Philips II, maar de 'onverlaten' van het huis van Oranje het volk van zijn vrijheid hebben beroofd.

Vreede studeerde rechten in Leiden en eiste al snel meer macht voor het volk. Ook schreef hij radicale pamfletten over de slechte arbeidsomstandigheden voor het personeel in de fabrieken.

Vreede speelde ook een belangrijke rol in de vrijkorpsen. Toen in juni 1787 prinses Wilhelmina van Pruisen bij Goejanverwellesluis werd aangehouden, drong hij erop aan haar te gijzelen en op te sluiten in slot Loevestein. Maar tegen zijn zin werd de prinses vrijgelaten en mocht ze terug naar haar man. Toen de Pruisen daarna Nederland binnenvielen leek de rol van Vreede uitgespeeld. Hij vluchtte naar de Oostenrijkse Nederlanden, maar kon zich vanaf 1790 in Tilburg als fabrikant vestigen. Vanaf 1794 fungeerde zijn woning korte tijd als hoofdkwartier van de bevelhebber van het Franse leger, dat na de verovering van de Zuidelijke Nederlanden oprukte naar het noorden. In januari 1795 veroverden de Franse troepen, geholpen door de patriotten, in hoog tempo de rest van de Republiek, waarna Willem V vluchtte en de Bataafse Republiek werd uitgeroepen.

Begin 1796 werd Vreede gekozen als lid van de Nationale Vergadering, het eerste gekozen parlement van Nederland. Hier was hij de aanvoerder van de radicale fractie, die pleitte voor

een zo democratisch mogelijke grondwet. Als er dan eindelijk een grondwet komt, is die niet naar de zin van de Bataven, ze vinden het een aristocratisch juk. Op 22 januari 1798 werd met instemming van de Fransen een staatsgreep gepleegd. Er komt een Uitvoerend Bewind, met Vreede als cruciale schakel – sommigen zullen hem de Nederlandse Robespierre noemen. Een half jaar later wordt er met getrokken sabel een einde gemaakt aan de omwenteling. Vreede wist door een raam te ontsnappen en week uit naar Tilburg.

Hierna speelde hij geen politieke rol van betekenis meer. In 1802 verhuisde Vreede naar Waalre, waar hij al sinds 1792 een vol- en watermolen in bezit had. Zijn Tilburgse fabriek droeg hij over aan zijn zonen Paulus en Hendrik. Die profiteerden van de beschermingsmaatregelen van Napoleons Continentaal Stelsel en van toenemende bestellingen door het *Grande Armée*. De eindbewerking van wollen stoffen kon voortaan in Tilburg plaatsvinden, daarvoor was de watermolen in Oisterwijk nog door vader aan het bedrijf toegevoegd. Vreede trok zich uit de bedrijvigheid terug. Ondanks zijn teleurstellingen in de politiek zette Vreede zijn carrière nog enigszins voort in het nieuwe koninkrijk.

Dat turbulente leven heeft nog een wending. Als Willem I in 1813 op het strand van Scheveningen voet op Nederlandse bodem zet en later koning wordt, heeft Vreede de volmolen bij Waalre betrokken, waar hij een kudde schapen houdt en middelmatige romans schrijft. In een gedenkschrift vertelt hij over de aankomst van de vorst: 'Tien duizende, honderd duizende blijde tongen roepen *hozanna hozanna, heil onzen verlosser!*

In 1816 werd hij ontvanger van convooi- en licentgelden (een soort in- en uitvoerrechten) in Antwerpen, later in Den Bosch en Utrecht. Wegens zijn gezondheid kreeg hij in 1824 ontslag. In 1837 overleed Pieter Vreede in de Brabantse vestingstad Heusden op 86-jarige leeftijd.

Radicale democratie is een goed geschreven biografie. Met zijn ideeën over volksinvloed en de afschaffing van de slavernij was Pieter Vreede zijn tijd ver vooruit. Door zijn vlijmscherpe pen en politieke behendigheid groeide Pieter Vreede uit tot een van de invloedrijkste én meest omstreden figuren uit deze periode.

Dirk Alkemade studeerde geschiedenis in Amsterdam en Berlijn. In 2020 kreeg hij een Fulbright Scholarship toegekend. Momenteel is hij als historicus verbonden aan de Universiteit Leiden. *Radicale democratie Pieter Vreede (1750-1837) en de Nederlandse revolutie* is gebaseerd op zijn proefschrift dat hij in 2025 verdedigde. De handelseditie van zijn dissertatie verscheen in 2025.

[*Dirk Alkemade - Radicale democratie Pieter Vreede \(1750-1837\) en de Nederlandse revolutie*](#)

Boom Uitgevers Amsterdam.

Paperback: ISBN 9789024475520 | 2e druk | 576 blz. € 34,90.

E-book: ISBN 9789024472451, € 33,25.